

Exposició a
El Born CCM

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Per una
educació
en
llibertat

BARCELONA I L'ESCOLA
1908-1979

EL BORN
CCM

Ajuntament de
Barcelona

**Per una educació
en llibertat.
Barcelona i l'escola.
1908-1979**

Sala Casanova,
El Born Centre de
Cultura i Memòria

**Del 9 d'abril de 2021
al 27 de març de 2022**

**Comissariada per
Antoni Nicolau Martí**

L'any 1908, l'Ajuntament de Barcelona va aprovar el Pressupost Extraordinari de Cultura per fer una reforma integral de l'educació a la ciutat. Tot i que el projecte va fracassar, es va convertir en un referent per als moviments que han lluitat per renovar l'educació al nostre país.

L'exposició parteix del Pressupost de Cultura del 1908, però no se cenyeix a aquest moment. Es proposa un recorregut escenogràfic que ens parla dels moments clau de la història de l'educació al segle XX i del context històric i polític en què s'emmarca.

L'exposició posa al centre la història política en relació amb l'educació a Barcelona i, en general, al país.

Aquesta mostra planteja un debat que encara és ben viu: quin és el model escolar que necessitem? Parlar-ne vol dir imaginar el model de societat que volem ser.

Portes obertes a l'exposició, amb reserva prèvia, fins al 23 de juny.

L'any 1908, l'Ajuntament de Barcelona va aprovar el Pressupost Extraordinari de Cultura. Es tractava d'un pla per a la reforma integral de l'educació a la ciutat que posava l'èmfasi en un ensenyament de qualitat, públic, gratuït, en català, amb nens i nenes compartint les aules i laic. Tot i que el projecte va fracassar, es va convertir en una fita que restaria com a referent per als moviments que han lluitat per una educació en llibertat a Catalunya.

“Per una educació en llibertat. Barcelona i l'escola. 1908-1979” fa un recorregut per la història política en relació amb l'educació a Barcelona i, en general, al país. Parteix de la Barcelona del 1900 i avança fins a la recuperació de la democràcia a través dels moments clau de la història de l'educació: la voluntat reformadora del Pressupost Extraordinari de Cultura de l'any 1908, la seva fi traumàtica amb la Setmana Tràgica, la recuperació de la iniciativa en el context de la Mancomunitat de Catalunya, la renovació pedagògica durant la República, la nova pedagogia revolucionària durant la Guerra Civil, el retrocés i la repressió durant el franquisme, i la renovació pedagògica durant el tardofranquisme i la primera democràcia.

L'exposició, comissariada per Antoni Nicolau, vol proposar una visió de llarga durada sobre l'evolució de l'educació a Barcelona al llarg del segle XX i la seva relació amb les opcions polítiques predominants, així com provocar una reflexió entorn de la qualitat de l'educació i les demandes socials actuals i futures. La mostra endinsa el públic de ple en els diferents moments històrics amb una escenografia concebuda pel Lluís Danés que permet reviure tot allò que s'hi narra. Així, el primer àmbit emula un carrer del Raval de finals del segle XIX, estret i ple de llençols i cartells, que fa comprendre de seguida la situació socioeconòmica de la ciutat al tombant de segle. De la foscor i l'estretor, el públic visitant passa a un espai ampli que recrea la Sala de Plens de l'Ajuntament, on pot seguir el debat del Pressupost del 1908 com si hi hagués participat gràcies a una projecció d'un vídeo *mapping*.

Passant per les sales dedicades a la Mancomunitat i la República, al final s'arriba a una aula franquista engabiada que fa sentir a flor de pell la tensió, la por i l'opressió viscuda en aquells moments.

El llegat de Ferrer i Guàrdia, de l'Escola del Bosc, de l'Escola del Mar o del Grup Escolar Lluís Vives, que s'inspiraven en els principis renovadors del Pressupost de Cultura del 1908, encara nodreix bona part del nostre ideari sobre com hauria de ser el model escolar que volem. Val la pena fer balanç del que hem fet per reorientar el que volem fer.

L'exposició s'acompanya de la publicació d'un llibre monogràfic i d'un programa d'activitats pròpies i en col·laboració amb diferents agents, com l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB) o la Fundació Ferrer i Guàrdia, que ens donaran l'oportunitat de parlar del present i del futur de l'educació amb debats, xerrades, col·loquis, l'acollida d'un simposi internacional, intervencions artístiques, col·laboracions amb escoles i mostres de projectes educatius, entre d'altres.

Els objectius són els següents:

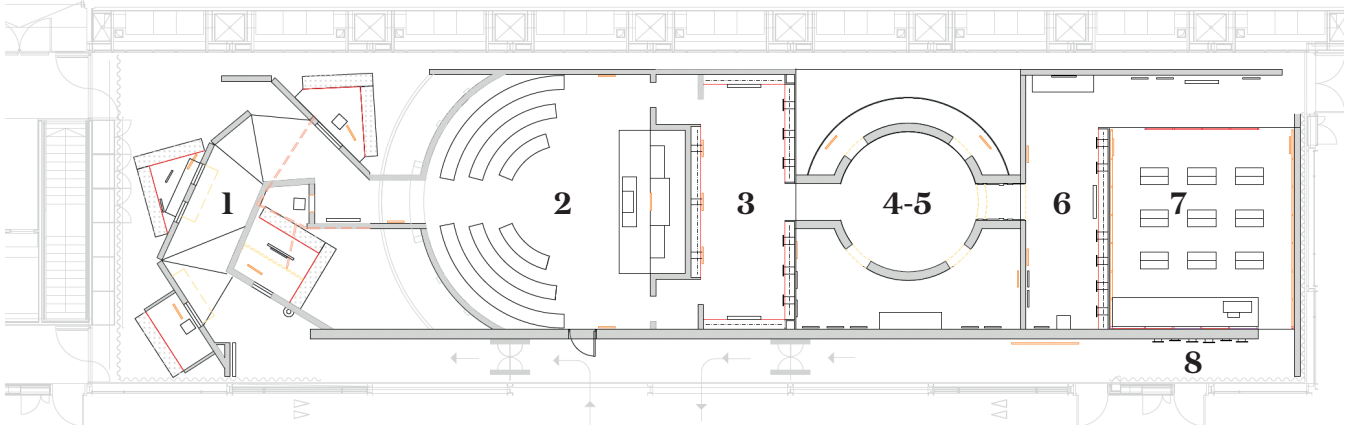
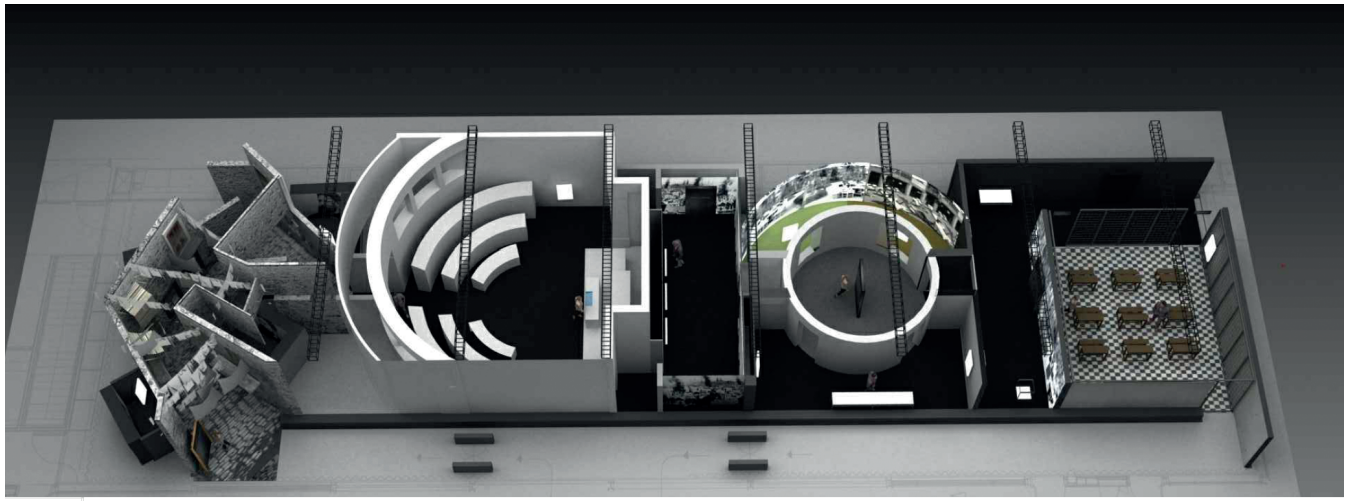
Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Difondre els principis renovadors que es van plantejar els regidors republicans i catalanistes en l'elaboració del Pressupost Extraordinari de Cultura del 1908 i que van esdevenir un referent al llarg de tot el segle XX: educació lliure i universal, laica, en llengua catalana i en coeducació sense distinció de sexes, així com la professionalització dels educadors i educadores.

Proposar una visió de llarga durada sobre l'evolució de l'educació a Barcelona al llarg del segle XX i la seva relació amb les opcions polítiques predominants.

Mostrar la vigència d'algunes de les preocupacions sorgides fa cent anys per encaixar els programes educatius amb el conjunt de la societat.

Provocar una reflexió entorn de la qualitat de l'educació i les demandes socials actuals i futures.

Els àmbits de l'exposició:

Àmbit 1

Barcelona 1900, una ciutat saturada

Àmbit 2

El Pressupost Extraordinari de Cultura de l'any 1908: de l'esperança a la derrota

Àmbit 3

1909. La fi traumàtica, la Setmana Tràgica

Àmbit 4

La recuperació de la iniciativa (1909-1931)

Àmbit 5

La República i la renovació pedagògica (1931-1936)

Àmbit 6

Guerra i revolució.

La pedagogia revolucionària (1936-1939)

Àmbit 7

El franquisme: repressió i adoctrinament (1939-1976)

Epíleg-Sortida 8

La recuperació de les idees democràtiques a l'escola en el tardofranquisme i la primera democràcia

Àmbit 1

Barcelona 1900, una ciutat saturada

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

La situació política, econòmica i social d'una ciutat que a finals del segle XIX havia vist com augmentava exponencialment el nombre d'habitants no comptava, en canvi, amb les infraestructures i recursos necessaris per establir un sistema educacional de qualitat. L'escolarització estava pràcticament reservada a les elits i, sovint, es feia a casa.

El públic s'endinsa en aquest primer àmbit, que emula un carrer del barri del Raval de finals del segle XIX, estret i ple de llençols i cartells. Diverses finestres apareixen a peu de carrer i expliquen la situació socioeconòmica de la ciutat al tombant de segle i com era el sistema educatiu.

La nena obrera. 1889.
Joan Planella i Rodríguez.
Museu d'Història de Catalunya

Malgrat que des del 1857, amb l'aprovació de l'anomenada *Ley Moyano*, s'establia que l'ensenyament era obligatori dels 6 als 9 anys, el cert és que la majoria dels infants es veien obligats a treballar des de ben petits per a col·laborar en l'economia familiar.

Àmbit 2

El Pressupost Extraordinari de Cultura de l'any 1908: de l'esperança a la derrota

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Amb l'arribada al poder d'una majoria republicana i catalanista es va endegar un projecte per millorar l'educació a la ciutat de Barcelona, basat en un ensenyament de qualitat, gratuït per a les classes baixes, laic, en llengua catalana i en coeducació. Aquest projecte es va traduir en l'anomenat Pressupost Extraordinari de Cultura, que va encendre un debat al consistori però també en la societat, traspassant les fronteres municipals. Finalment, el Pressupost no va ser aprovat i el consens inicial es va trencar.

En contrast amb el carrer estret i fosc del primer àmbit, aquesta sala és espaiosa i recrea la Sala de Plens de l'Ajuntament de Barcelona, escenari del debat del Pressupost. A través de la projecció d'un vídeo mapping es narra l'evolució del debat i el final fatídic que va tenir.

"[...] Las ciudades que no tienen un alma colectiva no son tales ciudades, como no puede llamarse bosque a cualquier montón de maderas. Y para que nazca y vibre y cunda en noble grandeza esta alma colectiva hemos de hacer escuelas y completarlas con bibliotecas, universidades industriales y museos, y alentar todo lo que signifique mayor riqueza moral [...]"

Fragment d'una cita extreta de *Memoria del Presupuesto de Cultura 1908; Consideraciones generales*, p. 93-106. Aquesta cita és una de les que apareix al vídeo mapping.

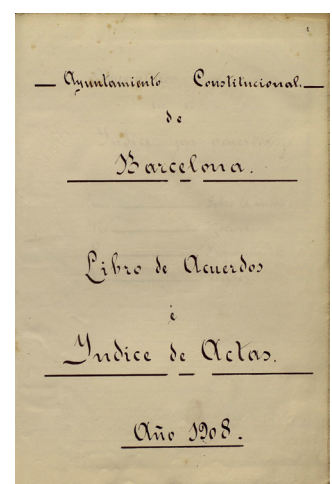
Il·lustració "Per què no volem les escoles laiques?"

La Campana de Gràcia,
29 de gener de 1908

Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Barcelona, 1908

Arxiu Municipal Contemporani

Al Llibre d'Actes es reflecteixen les discussions que van succeir durant el debat sobre el Pressupost

Àmbit 3

1909, la fi traumàtica, la Setmana Tràgica

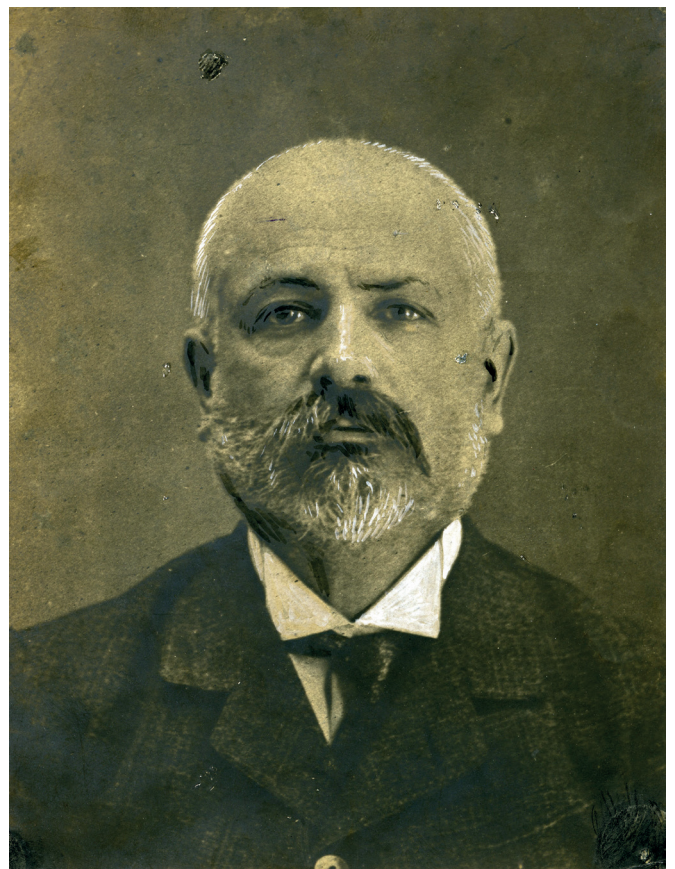
Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Només uns mesos després de la proposta, les tensions socials van desembocar en la Setmana Tràgica, que va suposar no només la fi traumàtica d'aquestes idees renovadores, sinó que va imposar una repressió envers alguns dels personatges que les havien en capçalat. Francesc Ferrer i Guàrdia, el gran referent de les noves idees pedagògiques amb la creació de l'Escola Moderna, va ser detingut i executat l'any 1909.

Per mostrar el contrast amb un espai de debat i l'oportunitat que representava el Pressupost extraordinari de Cultura, en aquest àmbit s'entra en un espai petit i fosc, envoltat per una fotografia retroil·luminada a gran escala de la crema d'edificis religiosos durant la Setmana Tràgica. Una de les parets està dedicada a la figura de Ferrer i Guàrdia i al seu judici i execució posterior.

“Una fotografia històrica”
publicada a *La Actualidad*,
17 d'agost de 1909.
Biblioteca Nacional de
España

**Retrat de Francesc
Ferrer i Guàrdia, 1907**
Autor desconegut.
Arxiu Fotogràfic
de Barcelona

Àmbit 4

La recuperació de la iniciativa (1909-1931)

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

A partir del 1913, i especialment amb la creació de la Mancomunitat de Catalunya, es van dur a terme un seguit d'iniciatives reformadores; aquestes, però, encara s'allunyaven dels ideals dels plantejaments del projecte del 1908, ja que s'assentaven sobre un catalanisme conservador i catòlic. L'Escola del Bosc (1914) i l'Escola del Mar (1922) van ser dos dels exemples d'aquests programes de renovació pedagògica.

Aquest àmbit es presenta a través d'una sala circular on s'aixequen unes parets formades per llibres, símbol de la cultura, i on s'obren dues finestres amb les dues escoles representants d'aquestes noves iniciatives, l'Escola del Bosc amb uns arbres i l'Escola del Mar amb sorra de platja.

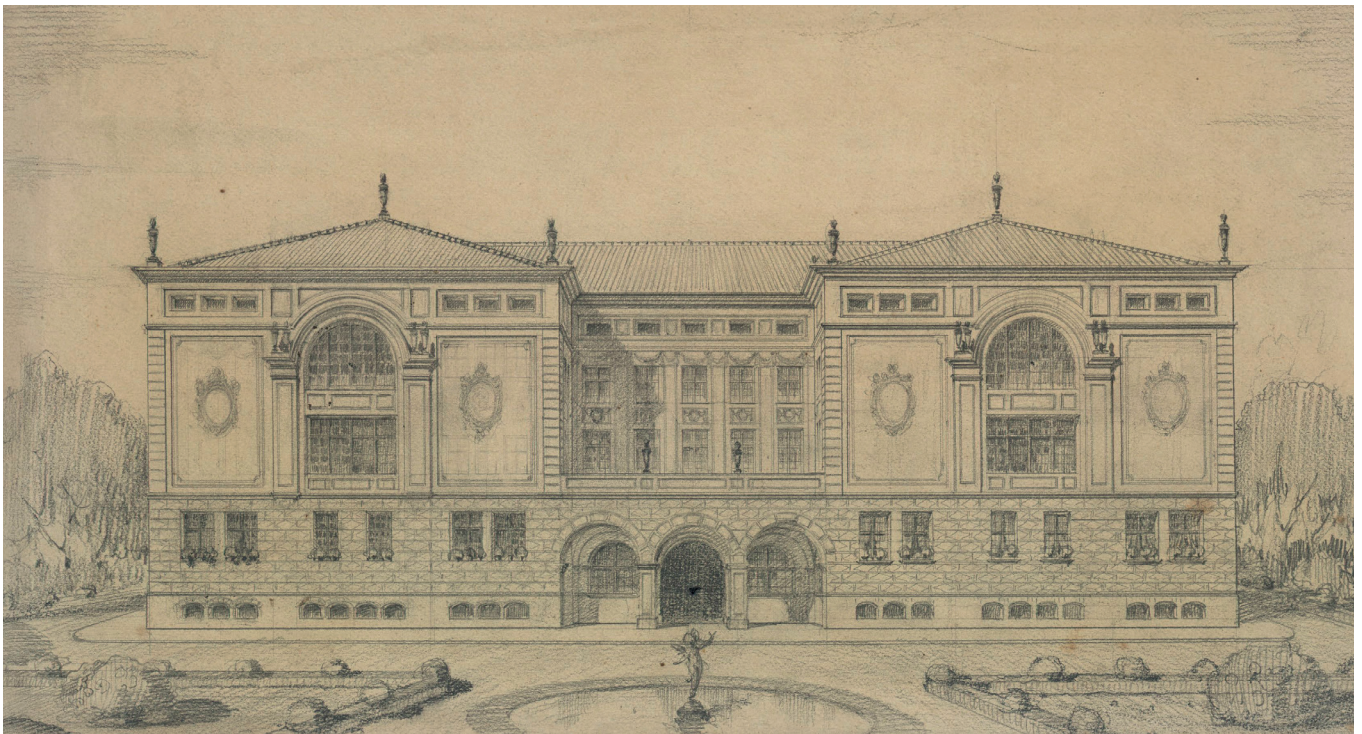

**Classe de ciències
a l'Escola del Bosc, 1914**
Frederic Ballell Maymí.
Arxiu Fotogràfic
de Barcelona

Àmbit 5

La República i la renovació pedagògica (1931-1936)

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Amb l'arribada de la Segona República es va fer un pas més enllà per recuperar els ideals primers del Pressupost. L'educació es va col·locar al centre de la política a tot l'Estat i es recuperava la necessitat d'estendre-la a tots els nivells de la societat. L'Ajuntament de Barcelona va impulsar un pla de construcció d'edificis escolars per albergar-hi més de 20.000 alumnes.

Entrant a mà dreta des de la sala circular, l'espai dedicat a la República exposa alguns dels exemples dels grups escolars que es van construir i que perviuen avui en dia. També s'hi poden veure alguns dels materials pedagògics que s'usaven en l'educació d'època republicana.

Dibuix arquitectònic del Grup Escolar Lluís Vives, 1918

Josep Goday Casals.
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Cartell "Ja sou de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana?", 1921

Josep Obiols.
CRAI-UB Biblioteca del Pavelló de la República

L'Associació de l'Ensenyança Catalana es va crear l'any 1898 per impulsar l'escola catalana

Àmbit 6

Guerra i revolució.

La pedagogia revolucionària (1936-1939)

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Durant la Guerra Civil, els dirigents anarquistes i comunistes van prendre les regnes en matèria educativa i defensaven fermament que l'educació havia d'estar al servei de la revolució. Els principis del Pressupost de Cultura i tots els moviments reformadors anteriors van ser incorporats a la nova pedagogia revolucionària, malgrat que l'estat de guerra i els continus bombardejos van dificultar el funcionament normal de les escoles.

Aquest àmbit segueix el model de la sala dedicada a la Setmana Tràgica, i mostra també una fotografia retroil·luminada que envolta tot l'espai amb la imatge dels bombardejos de Barcelona per part de l'aviació italiana. Destaquen, a banda i banda, la imatge d'*El més petit de tots*, la figureta que encarna la pedagogia revolucionària, i els diaris d'una adolescent que ens explica la seva visió més íntima i quotidiana de la Guerra Civil.

“Han vuelto a venir a las dos, cuando íbamos a poner la mesa. Primero hemos oído sirenas, hemos salido a la galería, he oído los aviones y al momento delante de nosotras se han levantado espumas del fuego de las bombas incendiarias, los adoquines, el techo de las casas, todo iba por el aire, [...] ya creíamos que era el fin del mundo. [...] ¡Es horrible!”.

Cita procedent d'un quadern de Pilar Duaygües, 17 de març de 1938. Família Prats Duaygües

***El més petit de tots*, 1937**

Miquel Paredes i Fonollà.
Museu d'Història de
Catalunya

Infant vestit que es va
convertir en el símbol de la
lluita antifeixista durant la
Guerra Civil

Àmbit 7

El franquisme: repressió i adoctrinament (1939-1976)

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Amb la dictadura franquista, l'educació va passar a estar en mans de la Falange i de capellans i es va centrar en l'adoctrinament de l'alumnat en els ideals del règim i en el catolicisme. La repressió cap als docents va ser ferotge, i pretenia erradicar de l'ensenyament totes aquestes experiències renovadores que s'havien anat consolidant des del 1908. El resultat va ser una involució generalitzada en el nivell educatiu de la societat.

Aquest àmbit recrea una aula franquista dins d'una gàbia, amb uns pupitres i, a la tarima, un crucifix i el retrat de Francisco Franco. La pissarra de l'aula és el teló de fons d'un audiovisual que explica com era l'escolarització durant la dictadura, i tot aquest escenari està envoltat per una reixa que simbolitza l'opressió del règim. A una banda s'hi llegeix un poema d'Ovidi Montllor sobre l'escola de la Ribera i, a l'altra, un llistat de tots els mestres represaliats durant els primers temps del franquisme.

Crèdits de l'exposició

Organització i producció

El Born CCM

Comissariat

Antoni Nicolau Martí

Coordinació de continguts

Teresa Marot Salsas -

Kultura, Idees i Estratègies per al Patrimoni

Documentació

Alba Ruiz Domingo i Cristina Vila Fernández -

Kultura, Idees i Estratègies per al Patrimoni

Disseny museogràfic

Lluís Danés

Arquitecte adjunt

Carles Berga

Disseny gràfic

pfp, disseny

Muntatge museogràfic

Croquis, SA

Acabats i atrezzo

Zeroquatre

Audiovisuals i vídeo mapping

Brutal Media

Enginyeria tècnica de vídeo

Xavier Gibert

Traduccions

TAU Traduccions

Restauració d'obra original i realització de facsímils

Magalí Gómez-F. Estrella

Emmarcaments

Marc imatge

Transport i manipulació d'originals

TTI

Servei educatiu

Fragment

Atenció al públic

Klousner

Seguretat

Grupo Control

Neteja

Expertus

Manteniment

CPI Integrated

Cessió de peces

Arxiu Municipal Contemporani

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Biblioteca Rosa Sensat

CRAI Biblioteca Pavelló de la República

(Universitat de Barcelona)

CRAI Biblioteca del Campus Mundet

(Universitat de Barcelona)

Família Prats Duaygües

Institut Municipal d'Educació de Barcelona

Museu d'Història de Barcelona

Museu d'Història de Catalunya

Marc Cuixart i Goday

Cessió d'imatges

Alan Lomax Archive

Arxiu fotogràfic de Barcelona: Ramon Faraudo Cortells,

Narcís Cuyàs, Adolf Mas, Frederic Ballell Maymí,

Autor desconegut

Arxiu Municipal de Ciutat Vella

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Arxiu Nacional de Catalunya: Fons Brangulí (fotògrafs),

Fons Gabriel Casas i Galobardes

Banco de Imágenes del Ministerio de Educación

Biblioteca de Catalunya

Biblioteca Nacional de España

Bibliothèque nationale de France

Biblioteca Rosa Sensat

Biblioteca Virtual de Defensa

CRAI Biblioteca Pavelló de la República

(Universitat de Barcelona)

Escola Orlandai

Família Prats Duaygües

Filmoteca Española

Fonoteca de la Fundación Joaquín Díaz

Fons Pau Vila (RF 46178)

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia

Fundació Pere Coromines

Institut Amatller d'Art Hispànic

Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya

Museo Laboratorio Manuel Bartolomé Cossío

Parlament Europeu

Publicacions

La Vanguardia

Esquella de la Torratxa

La Campana de Gràcia

La Veu Catalunya

Semanario Ilustrado

Agraïments

Volem agrair la col·laboració de les persones i institucions prestadores d'obres i que han cedit imatges, especialment a la família Prats Duaygües, així com les contribucions i els suggeriments de totes aquelles persones que han fet possible aquesta exposició. També volem agrair a Antoni Cuadrench, Alba Pérez Casia, la família Ballester i la família Zulueta la seva implicació en la confecció dels audiovisuals.

Transferències, 6

Número 6 de la sèrie de publicacions vinculades a les exposicions de gran format que es produeixen a la Sala Casanova d'El Born CCM.

Publicació divulgativa i gratuïta en paper amb els textos de sala i les imatges més representatives dels continguts de l'exposició.

Es distribueix a visitants i participants de les activitats.

Autor

Antoni Nicolau

Coordinació

El Born CCM

Correcció

Tau Traduccions

Disseny gràfic i maquetació

Forma

Tractament d'imatge

Xavier Parejo i Soler

Edició

Ajuntament de Barcelona

Institut de Cultura. El Born

Centre de Cultura i Memòria

DL B 6965-2020

Monografia Per una educació en llibertat. Barcelona i l'escola. 1908-1979

El llibre recull la documentació i la reflexió d'un conjunt d'autors i autores que ens han brindat la possibilitat de compartir una manera d'entendre el paper de l'educació en la conformació històrica de la Catalunya contemporània.

L'origen de la reflexió és el projecte del Pressupost de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona del 1908 i el debat sobre educació oberta a la ciutat arran de la seva aprovació. Una de les preguntes que es fan els autors i autores del llibre i de l'exposició que l'acompanya és fins a quin punt aquella experiència de 1908 ha estat un punt de referència en els intents de renovar l'educació al nostre país.

Els diferents grups socials que han exercit el poder en diferents etapes històriques han generat un model educatiu propi. En el cas de la història de Catalunya, i en general d'Espanya, s'ha donat una incapacitat secular de crear un model d'ensenyament públic de qualitat i prou robust i socialment consensuat per aguantar els canvis polítics.

Reflexionar sobre els models educatius és reflexionar sobre la història política i sobre la capacitat d'una societat per dotar-se dels instruments necessaris per garantir el seu èxit econòmic, polític i social com a col·lectivitat. Un repte encara vigent en els nostres dies.

Títol

Per una educació en llibertat. Barcelona i l'escola. 1908-1979

Pàgines

290

Mida

21,5 x 21,5

Preu

20,00 €

ISBN

978-84-9156-312-9

Data inici

7 d'abril de 2021

Català-castellà

Coordinació

Antoni Nicolau Martí

Coordinació editorial

El Born Centre de Cultura

i Memòria

Revisió lingüística

i traducció

Teresa Bladé

Disseny gràfic

Albert Navarro

Tractament d'imatge

Xavier Parejo i Soler

Presentació del llibre

dimarts, 13 d'abril, 18.30 h,
Sala Moragues, El Born
CCM

**Presentació i col·loqui
amb alguns dels autors
i autores de la publicació.**

**En directe al canal de
Youtube d'El Born CCM**

Programa d'activitats

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

A partir de l'exposició i del context actual, el programa de visites, propostes educatives i activitats vol aprofundir en el debat sobre el paper de l'educació en la nostra societat, des de diferents visions complementàries (política, pedagògica, històrica i sociològica), sense oblidar d'on venim i amb la mirada posada en els reptes de futur. Volem que El Born CCM esdevingui durant aquests mesos un aparador i centre de debat dels temes educatius de la ciutat.

El programa s'ha elaborat en col·laboració estreta amb la Direcció de Ciutat Educadora i Cultura als Barris (IMEB), Ajuntament de Barcelona.

**30è aniversari de Barcelona Ciutat
Educativa (2020)**

**El 2021 s'implanta la nova llei educativa
(Llei Celaá)**

**Coincideixen les commemoracions
de diferents escoles:**

Escola Moderna Ferrer i Guàrdia
(120 anys el 2021)

Escola del Bosc (100 anys el 2014)

Escola Pere Vila (90 anys el 2021)

Col·legi Públic Lluís Vives (90 anys el 2021)

Grup Escolar Milà i Fontanals-Lluïsa Cura
(90 anys el 2021)

Grup Escolar Ramon Llull (90 anys el 2021)

Escola Àngel Baixeras (100 anys el 2022)

Escola del Mar (100 anys el 2022)

Escola Farigola de Vallcarca
(100 anys el 2023)

Escola del Parc del Guinardó
(100 anys el 2023)

8 d'abril

Inauguració

A partir de les 17.00 hores, visita prèvia a l'obertura de l'exposició. Aforament limitat i assistència amb invitació.

9 d'abril

Obertura al públic

Portes obertes gratuïtes, amb reserva prèvia, fins al 23 de juny

13 d'abril

Presentació de la publicació i col·loqui:

Per una educació en llibertat.

Barcelona i l'escola. 1908-1979

18.30 hores, Sala Moragues i retransmissió en directe al canal de YouTube d'El Born CCM

Col·loqui entre autors i autores del llibre entorn dels principals continguts de la publicació. Fins a quin punt els principis establerts en el Pressupost de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona del 1908 han estat un referent al llarg del segle XX? Quin és l'estat de l'educació avui a Catalunya en relació amb aquest model? Quines són les noves preguntes que podem formular sobre vells problemes per assajar respostes més eficaces? Quins són els nous reptes a què hem de fer front?

Participants:

Paola Lo Cascio, historiadora i politòloga.
Departament d'Història i Arqueologia,
Universitat de Barcelona

Marc Andreu, periodista i historiador.
Premi Agustí Duran i Sanpere d'Història
de Barcelona 2015

Jordi Feu i Gelis, sociòleg. Departament
de Pedagogia, Universitat de Girona. Director
de la Càtedra de Renovació Pedagògica de
la Universitat de Girona

Ana Pérez-Muelas López, historiadora
i professora de secundària

Cèlia Cañellas, historiadora

Presenta i modera:

Antoni Nicolau,
comissari de l'exposició i coordinador
de la publicació

28 d'abril

Taula rodona:

De la instrucció a la llibertat

18.00 hores, Sala Moragues i retransmissió en directe al canal de YouTube d'El Born CCM

Organitzada amb la Direcció de Ciutat Educativa i Cultura als Barris (IMEB), en el marc del 30è aniversari de la proclamació de la Carta de ciutats educadores.

Aquesta taula permetrà connectar el passat amb el present educatiu, a través de les mirades i vivències de tres dones que han tingut i tenen un pes molt especial en l'educació.

Els grans reptes del passat continuen ben vius en l'actualitat; el llegat de les pedagogies de la República encara té un gran impacte en l'educació d'avui. Quines preguntes encara ens fem? Com s'ha transformat el missatge pedagògic potent i transformador de principis del segle XX per actualitzar-lo al segle XXI?

Participants:

Francina Martí, filòloga, presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat

Marina Subirats, doctora en Sociologia, exregidora d'educació de Barcelona i exalumna de l'Escola del Mar

Neus Santmartí, doctora en Química, experta en didàctica de la ciència, avaluació i formació docent, i exresponsable del moviment escolta

Conductora de la taula:

Marta Comas, doctora en Sociologia i especialista en innovació educativa i participació democràtica

6-20 de maig

#Referències, primavera 2021:

Pedagogies contemporànies

Les sessions de primavera de *#Referències, l'espai de reflexió sobre el paper de la memòria en el món contemporani* proposen aquest 2021 un recorregut al voltant d'algunes de les pedagogies que han guiat les lluites del feminisme, l'activisme a les xarxes i l'ecologisme.

Es compta amb la participació de tres figures internacionals que conversaran amb experts del nostre entorn. Els diàlegs permetran reflexionar sobre les **"pedagogies contemporànies"**, que apunten a una formació permanent i a la construcció d'una ciutadania democràtica, crítica i compromesa amb els valors de la justícia, la igualtat i la llibertat a partir de les memòries de les lluites emancipatòries i la seva actualització en el present.

6 de maig

Anastasia Kavada, pedagogies a les xarxes. Diàleg amb Simona Levi

18.00 hores, Sala Moragues i retransmissió en directe al canal de YouTube d'El Born CCM

Dades, *fake news*, grans corporacions, plataformes comunicatives, mitjans digitals... amenaces i potencialitats per a les pràctiques democràtiques i els processos d'organització, mobilització i decisió col·lectius.

Anastasia Kavada és professora de Mitjans i Política a la Universitat de Westminster i és codirectora del màster Media, Campaigning and Social Change. També és una de les directores de la comunitat interdisciplinària i col·laborativa Arts, Communication and Culture Research. Centra la seva recerca en l'articulació entre els mitjans digitals, els moviments socials i la participació democràtica per a la transformació política.

13 de maig

Tabi Joda, pedagogies mediambientals

18.00 hores, Sala Moragues i retransmissió en directe al canal de YouTube d'El Born CCM

La catàstrofe ecològica és un dels reptes més terribles que ha hagut d'afrontar mai la humanitat. És urgent desenvolupar una consciència mediambiental crítica, compromesa, i construir una relació harmònica amb l'entorn i amb la resta d'éssers vius.

Tabi Joda és director executiu de GreenAid International, organització radicada a Nigèria que treballa per la sostenibilitat mediambiental en l'àmbit global. Coordina One Million Trees for Africa, un projecte que combat la desforestació i genera llocs de treball en àrees rurals. Ha participat al programa Disaster Risk Reduction de les Nacions Unides i ha estat guardonat en diverses ocasions per la seva tasca agroforestal i la defensa de la naturalesa.

20 de maig

Tithi Bhattacharya, pedagogies feministes. Diàleg amb Bel Olid

18.00 hores, Sala Moragues i retransmissió en directe al canal de YouTube d'El Born CCM

El feminisme és avui un dels moviments polítics més visibles, ambiciosos i plurals, i amb més capacitat per imaginar un món més just més enllà de la crisi actual. Les seves reivindicacions apunten a la universalització de drets fonamentals i a la construcció d'una societat que posi la vida digna al centre.

Tithi Bhattacharya és professora d'història d'Àsia del sud a la Universitat Purdue. Feminista destacada, és una de les organitzadores de la vaga internacional de dones del 8 de març de 2017. És portaveu de la campanya Boicot, Desinversions i Sancions a favor dels drets humans del poble palestí. Ha escrit extensament sobre marxisme, teoria de gènere i teoria de la reproducció social.

Presentació de la visita virtual 360º

Recorregut virtual audiovisual 360º, que permetrà fer la visita a l'exposició des de casa, amb un recorregut comentat i la possibilitat de moure's lliurement pels diferents àmbits de l'exposició.

Emissió mensual de podcasts a l'entorn de les temàtiques de l'exposició. Canal d'iVoox i YouTube d'El Born CCM

15 de maig

Nit dels museus

Portes obertes a l'exposició i proposta musical de la mà del Taller de Músics. Diversos grups instrumentals formats per joves talents ens presentaran una mostra del que treballen a les aules de l'Escola de Música.

1-4 de juliol

Creació i Museus. Grec 2021

Presentació, en el marc del Festival GREC, de l'espectacle nascut del procés creatiu amb el Teatre Tantarantana i la companyia El Martell.

A través d'un espectacle que mescla el text amb un fort component visual i la cançó d'autor en directe, la companyia de teatre polític El Martell i el cantautor Montañez proposen endinsar-nos en el diàleg que s'establí entre societat i educació a la ciutat de Barcelona al llarg del segle XX.

8 i 9 de setembre

Simposi internacional: 120 anys de l'obertura de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia (1901-2021)

El Born CCM acull el simposi dedicat a la pedagogia llibertària i al llegat del model educatiu de Ferrer i Guàrdia. Organitzat per la Fundació Ferrer i Guàrdia i la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana.

Tardor

Barcelona Dibuija

La proposta d'El Born CCM centra el focus en la mirada personal dels participants envers l'ensenyament i l'aprenentatge. Quina seria o hauria estat la teva escola ideal?

Taula rodona: Reflexions per una educació transforma- dora i en llibertat. Educar i aprendre en un canvi d'època

Organitzada per la Direcció de Ciutat Educativa i Cultura als Barris (IMEB), en el marc del 30è aniversari de la proclamació de la Carta de ciutats educadores.

Espai de debat que posarà en relleu els grans reptes educatius actuals i els aterrarà a partir d'experiències concretes, des de la mirada de l'alumnat, de les famílies, dels i les mestres i de les entitats educatives. En definitiva, pretén posar el focus en l'actualitat i el futur de l'educació, amb els reptes i els desafiaments que el nou context requereix.

Primavera 2022

Cloenda de l'exposició Setmana de l'educació transformadora

Un espai de trobada que reunirà la gran diversitat d'experiències i pràctiques educatives pioneres a la nostra ciutat, en les seves múltiples vessants: creativitat i llenguatges artístics, pensament crític, inclusió, coeducació, cooperació, tecnologia i comunitat, des de la proximitat del nostre barri i fins als projectes de ressò internacional.

Culmina amb una jornada ludicofestiva a la plaça i als múltiples espais del centre on les escoles i els agents educatius de la ciutat podran mostrar els seus processos pedagògics més innovadors i capaçs d'aportar noves mirades i propostes.

Pregunta'm

Diumenges de 17.00 a 20.00 h:
Pregunta'm. Servei d'acompanyament
al públic a l'interior de la sala

Visita guiada a l'exposició

Durada: 1 hora
Dissabtes a les 17.30 h;
diumenges a les 11.30 h
Dissabte 24 d'abril, a les 17:00,
tast de la visita guiada a Instagram Live!
Diumenges a partir del mes de maig:
visita guiada virtual. Zoom. 30 min

Com podem resseguir els anhels, les pors i les
lluites polítiques a la Barcelona del segle XX a
través de l'educació?

La visita guiada a l'exposició temporal
"Per una educació en llibertat" vol reflexionar
entorn de l'educació com una eina política
de primer ordre, reflex dels avenços i retro-
cessos en la construcció dels drets i les lliber-
tats democràtiques. El punt de partida serà
la reforma educativa derivada del Pressupost
Extraordinari de Cultura de l'Ajuntament de
1908, que defensava una educació laica, mixta,
pública, gratuïta i en català. Un model que
va servir com a punt de referència, en pro i en
contra, de tots els plantejaments posteriors
sorgits al llarg del segle XX i fins a l'actualitat.
Un recorregut històric a través d'aquests
projectes educatius, mirall de les lluites
polítiques, socials i culturals a la ciutat de
Barcelona.

Memòries invisibles. Infància i educació a Barcelona: itinerari urbà

Durada: 2 hores
Diumenges 11, 18 i 25 d'abril a les 12.00 h;
del maig del 2021 al març del 2022,
cada segon diumenge de mes

Com la consideració de la infància ha condici-
onat les iniciatives educatives i la vida dels
nens i nenes de la ciutat?

Barcelona és i ha estat una ciutat viscuda per
milers d'infants, la memòria dels quals ha
quedat sovint invisibilitzada. Aquest itinerari
pretén copsar l'evolució de la concepció de la
infància al llarg del temps, des del període
industrial i fins a l'actualitat, a fi d'entendre
com aquesta ha condicionat les diverses
iniciatives educatives, així com la mateixa
experiència dels infants a la ciutat. En aquest
recorregut, que s'inicia al barri del Raval,
coneixerem algunes de les escoles centenàries
més singulars de Ciutat Vella i visitarem
espais que ens permetran construir una
memòria de la infància, com la Casa de la
Misericòrdia o la plaça de Sant Felip Neri.

Propostes educatives adreçades a escoles

Programa educatiu per al curs escolar 2021-22 d'El Born CCM

Visita guiada a l'exposició

Activitat adreçada a escoles d'adults
Durada: 1 hores

Històries amb ulls d'infant

Visita i activitat adreçada al cicle superior
de primària
Durada: 2 hores

Voleu fer un viatge en el temps a través de la
mirada dels infants?

L'activitat destinada al cicle superior de primària es planteja com un breu viatge a través de la història i fins a l'actualitat per conèixer l'experiència de ser infant al llarg dels segles i el paper que l'educació ha tingut en la seva vida. Ho farem partint del joc com una eina d'aprenentatge i recorrent diversos espais del conjunt arqueològic i de l'exposició temporal "Per una educació en llibertat". D'aquesta manera, a partir de la mirada dels infants, construirem una memòria sovint poc reconeguda i reivindicada. La reflexió sobre la infància i l'educació al llarg del temps ens permetrà concloure l'activitat amb un taller on els nens i les nenes reflexionaran sobre el seu paper com a ciutadans i ciutadanes imaginant l'escola del futur.

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

Memòries compartides

Projecte museu-escola amb l'Escola
Cervantes adreçat al cicle superior

Com el fet de compartir experiències d'infància a través de la memòria pot enriquir-nos com a individus i societat?

"Memòries compartides" és un projecte museu-escola que es desenvoluparà al llarg d'un trimestre escolar amb l'objectiu d'establir vincles intergeneracionals entre gent gran i infants del barri. Des d'El Born CCM establim sinergies entre l'escola, el casal de gent gran i les famílies per compartir experiències educatives i traçar llaços entre tres generacions que han viscut models educatius diferents, propis de cadascun dels contextos històrics. Construïrem plegats i plegades un relat memorial sobre l'educació a Barcelona del darrer mig segle que ens permetrà reflexionar entorn d'aspectes transversals com la llengua, les relacions de gènere o els drets i les llibertats democràtiques.

Proposta educativa adreçada a entitats de lleure

Dossier de premsa
8 d'abril de 2021

El gran joc de la infància a Barcelona

Durada: 2 hores

Taller adreçat a entitats de lleure

Vols conèixer tot jugant la vida dels nens i les nenes que han habitat Barcelona al llarg de la història?

L'activitat destinada a entitats de lleure es planteja com un viatge al passat, que mitjançant el joc com a eina d'aprenentatge vol obrir la mirada a la diversitat d'experiències que ha suposat el fet de ser infant al llarg del temps. A través de dinàmiques lúdiques i participatives descobrirem diversos espais del conjunt arqueològic i de l'exposició temporal "Per una educació en llibertat". Una experiència amena que vol reivindicar els nens i les nenes com a agents actius de transformació de l'entorn en el qual viuen.

Abril-juny 2021

L'hora del pati

Un procés acompanyat per les entitats vinculades a la Taula de Gent Gran del Casc Antic.

Sèrie de trobades amb diversos programes comunitaris relacionats amb la Taula de Gent Gran del Casc Antic per dialogar sobre la nostra memòria entorn del nostre pas, o no pas, per l'escola, i l'hora del pati com a espai simbòlic de lleure vinculat a la quotidianitat. Aquestes impressions i converses seran enregistrades per una artista col·laboradora i posteriorment es crearà una peça sonora que convidarà a la reflexió sobre les nostres experiències educatives.

Setembre-octubre 2021

Fer ballar l'escola

Un procés acompanyat per Ku'dancin Afrobeat amb un grup de joves de la Fundació Comtal. En col·laboració amb "El cafè dels divendres" de Serveis Socials del Casc Antic.

Recerca decolonial en què es comparteixen les vivències sobre l'escola d'un grup de joves que ara enceten la seva formació al Casc Antic. Durant les sessions es proposa fer ballar el relat eurocèntric que impacta sobre els nostres cossos i identitats i repensar l'imaginari establert de l'educació. En aquest procés col·lectiu, les danses urbanes de l'Àfrica sudsahariana seran l'eina de qüestionament al voltant dels estereotips sobre els quals ens construïm.

El procés conclourà amb una acció pública al jardí comunitari entre el carrer Rec Comtal i el passatge de Sant Benet.

Preu de l'exposició

3 €

Gratuït amb reserva prèvia
fins al 23 de juny

Portes obertes, accés gratuït a l'exposició

Del 9 d'abril al 23 de juny de 2021

El primer diumenge de cada mes

Totes les tardes de diumenge,
de 15.00 a 20.00 h

11 de setembre, Diada Nacional de Catalunya

24 de setembre, la Mercè i 13 de febrer,
Santa Eulàlia

Horari

De dimarts a diumenge, de 10.00 a 20.00 h

Dies de tancament:

dilluns laborables, 1 de maig, 24 de juny,

25 de desembre, 1 de gener

De novembre a febrer:

de dimarts a dissabte, de 10.00 a 19.00 h;

diumenges i festius, de 10.00 a 20.00 h

Es pot entrar als espais expositius fins
a 45 minuts abans del tancament del centre

Accessibilitat

Equipament accessible per a persones amb
mobilitat reduïda. Recursos i serveis de su-
port per a l'accés a la informació i als contin-
guts d'El Born CCM per a persones amb
discapacitat auditiva i visual

Compra d'entrades per internet, taquilles i Servei de Reserves

reserveselbornccm@eicub.net

o 932 566 850

El Born Centre de Cultura i Memòria

Plaça Comercial, 12

08003 Barcelona

T. 932 566 851

barcelona.cat/elbornculturaimemoria

facebook.com/ElBornCCM

twitter.com/ElBornCCM

instagram.com/ElBornCCM

youtube.com/ElBornCCM

#EducacióElBornCCM

Podeu descarregar el dossier de premsa i les imatges

[http://elbornculturaimemoria.barcelona.cat/
noticia/per-una-educacio-en-llibertat/](http://elbornculturaimemoria.barcelona.cat/noticia/per-una-educacio-en-llibertat/)